te kort verhaal
Joke Van Caesbroeck

Verfilming van een leven

Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.

Pauze.

Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut. Cut.
Cut.

Het staat erop.

Elke woensdag schrijft Joke Van Caesbroeck een veel te kort verhaal.

Als de film het geweld de waarheid aandoet

INTERVIEW JASMILA ZBANIC Met *Quo vadis, Aida?* maakte Jasmila Zbanic een woedende film over de genocide in Srebrenica. 'De oorlog gaat door, in andere vorm.'

Een genocide in het hart van Europa? Meer dan 8.000 Bosnische mannen en jongens werden in juli 1995 vermoord; duizenden vrouwen en meisjes werden verkracht en gedeporteerd. En dat allemaal onder de ogen van Nederlandse VN-soldaten. De genocide van Srebrenica wordt weer opgeroepen in de woedende, niets ontziende film *Quo vadis, Aida?*, van de Bosnische regisseuse Jasmila Zbanic. De voelbare verontwaardiging heeft alles te maken met haar eigen betrokkenheid, vertelt ze in een Zoom-interview vanuit Stolac, de plek nabij Mostar waar ze de film opnam. 'Ik was 17 toen de oorlog begon in 1992. Ik woonde in Sarajevo tijdens de belegering. Veel van de emoties in de film stammen nog uit wat ik toen heb doorgemaakt.'

Zbanic concentreerde de film op een Bosnische vrouw die als tolk werkt voor de Nederlandse VN-soldaten. Zo belandt de kijker niet alleen midden in de bedreigende situatie van de Bosnische burgers, maar krijg je ook de machteloze worstelingen in beeld van de Nederlandse kolonel Thom Karremans, vertolkt door een besnorde Johan Heldenbergh. De Vlaamse acteur is een opvallende keuze, zeker gezien de film een coproductie is met Nederlandse inbreng en niet met Vlaamse. 'Hij was simpelweg de beste voor deze rol. Iedereen in Bosnië kijkt naar Karremans als een totale klootzak en lafaard, maar ik wou dat idee zeker niet zomaar overnemen. Net als Mladic en alle anderen was hij ook maar een mens. Hij wordt door getuigen van toen ook omschreven als een aardige man, zij het te zwak en te weinig empathisch om de situatie te beheersen.'

Johan Heldenbergh vertolkt de Nederlandse kolonel Thom Karremans. © rr

De huilende buschauffeur

Dat Srebrenica ook voor onze noorderburen nog een pijnlijke wonde is, bleek uit de misnoegde reactie van enkele Dutchbatsoldaten, die vonden dat de Nederlanders veel te passief worden geportretteerd. Maar Zbanic deed haar research. 'Ik wou net zo veel mogelijk getuigen spreken, van alle zijden. Alleen liet Karremans via zijn advocaat weten niet te willen meewerken. Wel sprak ik herhaaldelijk met Nederlandse soldaten, die elk jaar aanwezig zijn op de herdenking van 11 juli in Srebrenica. Een belangrijke bron was ook David Harland, die in het kader van zijn VN-rapport een jaar na de feiten al sprak met Ratko Mladic, Karadzic en Karremans. En natuurlijk sprak ik veel nabestaanden en overlevers.'

'Voor elke scène die ik zou filmen, zocht ik mensen die me konden vertellen wat er precies was gebeurd. Ik had weleens een dispuut met overlevers, die bijvoorbeeld zeiden dat ze nooit Servische buschauffeurs zagen huilen *(bij het wegvoeren van burgers naar executie, red.)*. Maar het is niet omdat deze mensen dat niet zagen, dat het ook niet zou zijn gebeurd. Ik had drie andere getuigen die in de bus zaten en de chauffeur zagen huilen, waaruit bleek dat die zelf gedwongen was en medelijden had met hen.'

'Er waren momenten waar David Harland zelf geen uitsluitsel over kon geven. In scènes waar we geen 100 procent precieze informatie over vonden, kozen we ervoor om de logica van het personage te volgen.'

Voor haar hoofdpersonage kon Zbanic zich baseren op de getuigenis van de Bosnische tolk Hasan Nuhanovic, die een boek schreef over zijn ervaring in Srebrenica. De regisseuse maakte van hem vervolgens een fictief, vrouwelijk personage. 'Er zijn al genoeg oorlogsfilms vol mannen, terwijl vrouwen een heel andere, niet minder belangrijk rol hebben in oorlog. Mijn moeder had twee tieners in huis die constant honger hadden.'

'In de oorlog hadden veel vrouwen de missie om het leven draaglijk proberen te maken en zelfs mooi. Mijn moeder gaf ons altijd de indruk dat alles goed zou komen, dat het leven zou hernemen – in tegenstelling tot mijn vader, die compleet het noorden kwijt was. Hij was voor de oorlog een machtige man, maar voelde zich nu compleet machteloos. Vrouwen hebben geen tijd voor dat soort bullshit: zij zijn bezig met overleven, zorgen voor de familie, zorgen voor eten op tafel. Vrouwen zijn gericht op het leven, en niet op wiens lul de grootste is en wie de machtigste is en al die ideeën die we danken aan onze patriarchale samenleving.'

> 'Mijn vader was een machtige man, maar tijdens de oorlog was hij compleet het noorden kwijt. Vrouwen hebben geen tijd voor dat soort bullshit: zij zijn bezig met overleven, zorgen voor de familie'

Srebrenica wordt omschreven als de grootste genocide in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog. Toch moest het een kwarteeuw duren eer er een grote film over werd gemaakt. Er was wel al de Hollywoodversie door Angelina Jolie, *In the land of blood and honey*, maar Europese regisseurs durfden zich er niet aan wagen. Het is een kwestie van geld, denkt Zbanic, en van de tergend trage procedures aan de Europese filmfondsen. 'Al je van Bosnië-Herzegovina komt, is het hoe dan ook moeilijk om een film van de grond te krijgen. Aanvankelijk kregen we van het Bosnische filmfonds geen steun, en moesten we in het buitenland producenten zoeken. Daar kruipt veel tijd in, want het ene filmfonds stapt pas in wanneer het andere heeft toegezegd.'

Zbanic: 'Ik vond het cruciaal om alle kanten van het conflict samen te brengen.' © wireimages

Oorlogsmisdadiger wordt politicus

Via producente Els Vandevorst kreeg ze ook het Nederlandse filmfonds aan boord. 'Ik vond het cruciaal om alle kanten van dit conflict samen te brengen. Ik heb ook het Servische filmfonds gevraagd om steun, omdat ik vond dat het hoog tijd was om de hand uit te steken. We hadden een goede Servische producent bereid gevonden, maar van zodra ze had toegezegd, kwamen er Servische politici naar voren die vonden dat deze film niet mocht worden gemaakt. Ze vroegen haar vlakaf om zich terug te trekken uit het project. Het toont dat de wonden van de oorlog nog niet geheeld zijn.'

De film toont hoe Serviërs na de slachtpartij gingen wonen in de huizen van Bosniërs. 'Het doden is gestopt, maar de oorlog gaat door, in andere vorm. Veel oorlogsmisdadigers lopen gewoon nog vrij rond en bekleden zelfs machtige posities of zijn actief in de politiek. Meer dan duizend lijken zijn nog altijd vermist. Dat betekent dat mensen alsnog naar de cel zullen moeten wanneer die worden aangetroffen.

> 'We hadden een goede Servische producent gevonden, maar van zodra ze had toegezegd, vroegen Servische politici haar vlakaf om zich terug te trekken uit het project'

En het betekent dat er nog altijd actief bewijsmateriaal vernietigd wordt. Servië geeft veel geld uit aan lobbygroepen en media om te ontkennen dat er ooit een genocide heeft plaatsgevonden. In het dagelijkse leven is er veel spanning en politieke onzekerheid. Politici winnen verkiezingen door angst te voeden. Ze blijven de oorlogsverhalen recupereren en voeden aan al die getraumatiseerde mensen.'

Ook in eigen land moet Zbanic niet op veel erkenning rekenen. 'Ik sta in Bosnië bekend als een kritische stem tegenover de regering. Het resultaat is dat ik niet op felicitaties moest rekenen na de Oscarnominatie. Maar goed, dat hoeft ook niet. Ik blijf graag onafhankelijk.'

Jeroen Struys

Quo vadis, Aida?
Van: Jasmila Zbanic
Met: Jasna Djuricic , Izudin Bajrovic, Johan Heldenbergh
(102 min.)
★★★★☆

'Het mooiste compliment zou zijn als elke pompier in Vlaanderen zegt: ja, zo doen wij dat'

© Inge Kinnet

Acteur **Louis Talpe** deed de stunts in *Onder vuur* zelf, en hooptop goedkeuring. (in *Humo*)

Gate lokte 10.000 bezoekers (en mikt op tweede editie)

FESTIVALS Gate heeft zijn poorten gesloten. Dat festival was de coronareïncarnatie van Couleur Café, en sloeg zijn tenten op aan de Citygate-site in Anderlecht.

De organisatie evalueert de eerste editie als een succes. De meer dan 40 concerten en djsets lokten 10.000 bezoekers naar Gate, gespreid over acht dagen.

Dat succes smaakt naar meer, laat de organisatie weten. Die blikt al vooruit naar Couleur Café 2022, maar wil ook het Gate-concept laten terugkeren. (ndl)

Kosten Beer Museum lopen verder op

MUSEA Het gaat snel met het Beer Museum in het Beursgebouw in Brussel. Toch wat het budget betreft. De eerste prognoses voor dit belevingscentrum gingen uit van 25 miljoen euro. Bij een preciezere kostenberekening werd dat begin 2020 bijgesteld tot 36 miljoen euro. Begin dit jaar maakte *Bruzz* bekend dat het budget opgelopen was tot 54 miljoen euro, en daar komt nu volgens de stadskrant 600.000 euro bij voor de scenografie. Burgemeester Close (PS) wijt de meerkost aan duurdere grondstoffen. (gse)

Recordopkomst voor kunstenfestival Watou

FESTIVALS Het Kunstenfestival Watou verwelkomde afgelopen zomer 29.000 bezoekers. De 40ste editie is daarmee de meest succesvolle uit de geschiedenis.

Benedicte Goesaert, Chantal Pattyn en Peter Verhelst traden op als curatoren van Watou 2021. 'Toen de vzw Kunst van Jan Moeyaert geen nieuwe editie meer wou organiseren, pakte de stad Poperinge zelf de handdoek op', zegt schepen Loes Vandromme (CD&V). 'We wilden de erfenis van Gwy Mandelinck koesteren en de traditie behouden.' (gvds)

postuum Stefaan Fernande (1967-2021)

De man die ons 'Nobelprijs' fout deed uitspreken

'Ik dacht echt dat het Nóbelprijs was, niet Nobèlprijs. Achteraf sprak zelfs Martine Tanghe het fout uit. Sorry aan iedereen die ik op het verkeerde been heb gezet.' Ook al zegt zijn naam u misschien niets, de impact van Stefaan Fernande is groot. Op onze taal, en nog meer op de Vlaamse muziek.

Naast 'Nobelprijs' van Clouseau schreef hij onder meer 'Porselein' en 'Meisjes aan de macht' voor Yasmine. 'Düm tek tek', waarmee Hadise in 2009 Turkije vertegenwoordigde op het Songfestival, kwam uit zijn pen, net als 'Scars' van Stan Van Samang en onlangs 'Vuurwerk' van Camille Dhont. Ook voor Will Tura, De Kreuners, Natalia, Willy Sommers, Dana Winner, Frank Vander Linden, Get Ready!, Isabelle A, Christoff, Guido Belcanto, Mama's Jasje en Rob de Nijs schreef hij liedjes.

Het leverde hem de kroon op van 's lands productiefste songschrijver, en torenhoog respect binnen de branche, maar Fernande meed de schijnwerpers. 'Binnen de muziekwereld krijg ik veel erkenning voor de nummers die ik voor andere groepen schrijf, maar nooit voor een nummer van Get Ready! Hypocriet, want het zijn nummers van dezelfde kwaliteit', zei hij eerder.

Eenzaamheid

De jongste maanden maakte Fernande een donkere periode door. Zijn echtgenoot Danny Riesterer, die acteerde in onder meer *Familie* en *Recht op recht*, overleed eind juli. 'Ze waren elkanders grote liefde', zegt cabaretière Els De Schepper. 'Stefaan vertelde me onlangs nog dat de eenzaamheid erg groot was geworden sinds Danny was overleden. Dat de leegte knaagde. Maar het verwerken kan niet rapper gaan dan het gaat, zei ik hem.' Voor Fernande woog het verdriet te zwaar. Gisterochtend kwam het nieuws dat hij was overleden.

Niels Destadsbader, met wie Fernande nog aan drie songs voor zijn nieuwe plaat werkte, noemt de dood van Fernande 'een groot verlies, zowel persoonlijk als professioneel'. Volgens de zanger was Fernandes grootste kracht 'dat hij niet bang was om met iets slechts te komen. Als je een liedje maakt, stel je jezelf kwetsbaar op en hoop je dat een ander het goed vindt. Dat had Stefaan niet.' (bpr, dvg, eadp)

Wie vragen heeft rond zelfdoding, kan terecht op de zelfmoordlijn via het gratis nummer 1813 of op www.zelfmoord1813.be

Stefaan Fernande. © Alex Vanhee